

**POLITINIS MOTERŲ
DALYVAVIMAS PAŽANGAI:
NUO ANALIZĖS IKI VEIKSMO**

PSICHOLOGINIAI MOTERS SAVIREALIZACIJOS STABDŽIAI

Psichologė psichoterapeutė Lina Dirmotė

LIETUVOS MOTERŲ
LOBISTINĖ ORGANIZACIJA

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Ponia Regina visada norėjo dirbti ten, kur priimami svarbūs visuomenei sprendimai. Ji baigė ekonomikos mokslus, studijavo politologiją ir svajoja tapti Seimo nare (kada nors). O kol kas dirba vienoje iš ministerijų, vyresnioji specialiste. Kol vaikai maži, ji negali sau leisti jokios papildomos veiklos: tik darbas ir namai. Nes juk „tokia moters priedermė - pagimdyti ir užauginti vaikus? Paskui jau gali daryti, ką nori“.

O štai ponija Ligita, negali dirbti pilnu etatu muzikos mokykloje, nors darbas jai labai patinka, o ir pavaduotojos pareigos ne kartą buvo siūlytos. Bet ji vis atsisako, nes jos priedermė „padėti vyrui“, todėl po savo darbo ji skuba namo ir tvarko vyro verslo buhalteriją, kuria reklamas, tariasi su tiekėjais...

Priedermės ir pareigos, vaidmenys ir karta iš kartos perduodami elgesio scenarijai, ypač tie, kurie, susiję su žmogaus lytimi, deja, bet vis dar gajūs žmonių savimonėje. Visi jie tampa sunkiai įveikiamais psichologiniais savirealizacijos stabdžiais. Negalintis savęs realizuoti, taip kaip jam iš tiesų norėtųsi, bijantis save realizuoti žmogus dažnai jaučiasi nelaimingas, su visomis iš to sekančiomis psichologinėmis, emocinėmis ir socialinėmis pasekmėmis.

Filosofas Sorenas Kierkegardas, didžiai rūpinęsis žmogiškojo potencialo realizacija, nevertėjo tokių naujadarų kaip savirealizacija ar saviaktualizacija, jis tiesiog manė, jog kiekvienas privalo:

„Būti tuo aš, kuriuo asmuo iš tikrųjų yra“.

Tik **būdamas tuo, kuo iš tikrųjų esi**, tu gali įgyvendinti savo didžiausias svajones, pasiekti prasmingiausių sau tikslų ir nuveikti tuos darbus, kuriuos nori nuveikti. Tokioje savirealizacijoje (be stabdžių) telpa viskas: žmogaus gebėjimai, žmogiškumas, lytiškumas, pasaulėjauta, unikalumas, visos charakterio spalvos, visos prigimties stiprybės ir silpnybės. Tiesiog būk tuo, kas iš tikrųjų esi ir daryk tai, ką iš tiesų nori daryti. Atrodytų, labai paprasta.

Visgi daugybė žmonių nebūna savimi ir nedaro tai, ką nori daryti arba net negyvena taip, kaip jie nori gyventi.

Pavyzdžiui, ištyrus Lietuvos gyventojų požiūrį į moterų dalyvavimą politikoje (R. Ališauskienė, G. Purvaneckienė) paaiškėjo, kad 2009 metais bemaž pusė Lietuvos gyventojų (vyrų ir moterų) vis dar manė, jog pagrindinė moterų priedermė – gimdyti ir auginti vaikus. Tikėtina, jog dėka aktyvios Lygių teisių ir lygių galimybių aktyvistų veiklos, šiai dienai tokia evoliucinė pasaulėžiūra, su savo užstrigimu ties išlikimu ir dauginimusi, pamažu nyksta ir užleidžia vietą humaniškesnėms idėjoms. Visgi, vidiniai, lytims priskiriami scenarijai ir stereotipai, stropiai saugomi žmonių galvose, neretai dar gerokai atsilieka nuo išorėje deklaruojamų naujovių. Todėl lygios savirealizacijos galimybės, kurias žmonijai iškovoja aktyvistai, neretai tik ir lieka galimybėmis, nes genetiškai paveldėti įsitikinimai vis dar trukdo jomis naudotis. Pavyzdžiui, dar keletas tipiškesnių nuostatų, trukdančių žmogaus savirealizacijai dėl „ne tos lyties“:

- Moterims (vyrams) tas netinka;
- Moterų priedermės vienokios, o vyrų visai kitokios;
- Kiekvienas turi žinoti savo vietą;
- Ne bobos čia protui / ne vyrų čia reikalas.

Yra ir daugiau psichologinių stabdžių neleidžiančių žmogui save realizuoti, visgi lytiškumo tema pati populiariausia. Pasisukus kalbai apie tai, kas žmogui trukdo daryti tai, ką jis nori daryti arba tapti tuo, kuo jis nori tapti, ypač dažnai už savosios lyties ypatumų (tariamo antrarūšiškumo, nepajėgumo, silpnumo, nevertingumo) linkusios slėptis moterys. Rašau „slėptis“, nes dažnu atveju, moteriška lytis, neturi nieko bendro su realia grėsme būti nepriimtai ar neįvertintai.

Jauna informacinių technologijų specialistė, ieškanti geriau apmokamo darbo aplenkia didesnio kapitalo įmones, nes „j tokias vietas merginų nepriima“. Nustebinta tokio požiūrio, nusprendžia pasidomėti pati. Pasiteiravau vienos tokios įmonės vadovo: „Ar jums svarbi žmogaus lytis, kai ieškote naujo specialisto?“. J mano klausimą man buvo atsakyta klausimu: „Iš kur toks praeitų šimtmečių klausimas? Niekas dabar taip nebedaro...“.

Vidiniai, baimėmis ir asmeninėmis nuostatomis grįsti, savirealizacijos stabdžiai neretai būna sunkiau įveikiami nei išoriniai. Būtent todėl, susiduriant su savirealizacijos problemomis psichoterapijoje, mes nesprendžiame socialinių problemų ir nediskutuojame apie lyčių lygybę garantuojančius politinius sprendimus, mes dirbame išskirtinai su žmogaus (vyro ar moters) nuostatomis ir įsitikinimais. Pirmų pirmiausias, bandome praplėsti savęs suvokimą nuo lytinės būtybės iki asmenybės. Nes **tik išsipainiojęs iš lytinių stereotipų apie save patį žmogus gali būti pajėgus pasinaudoti esamomis lygių teisių galimybėmis: socialinėmis, psichologinėmis, profesinėmis. Ir tik išsipainiojęs iš savų lytinių stereotipų apie save patį žmogus gali pradėti suvokti socialinius lygiavertiškumo ir lygių galimybių principus bei laisvai jais disponuoti savo asmeniniame gyvenime.**

Galbūt naivu apie tai svajoti, bet aš tikiu, kad visuomenės kultūra kažkada žengtelės savo brandos laipteliu aukštyn ir sugebės nusvarbinti žmogaus lyties klausimą iki adekvataus jo natūralumo. Ir tuomet klausimas, kiek procentų moterų turi dirbti vadovaujamą darbą valstybės valdyme nebebus reikalingas, nes užleis vietą svarbesniems klausimams apie pašaukimą ar kompetenciją.

Tuomet kiekvienas, „pamiršęs“, kokios jis yra lyties, iš tiesų galės užsiimti savo asmenine savirealizacija. Daugybė vidinių stabdžių tuomet atkris savaime, o daugybė išorinių kovų bus laimėtos be didelio vargo.

Iš tiesų besirūpindamas savo savirealizacija, žmogus:

- 1) atrastų, kad jis yra daug laisvesnis daryti tai, ką jis iš tiesų nori daryti;
- 2) pajustų, kad jis yra daug didesnis ir daug universalesnis, nei pajėgia aprėpti ribota dauginimosi ir išlikimo pasaulėžiūra;
- 3) suvoktų, kad autentiška savirealizacija mažai ką turi bendro su socialiniams vaidmenims priskiriamomis pareigomis ir lytinėmis prievolėmis.

Humanistinės psichologijos atstovas Abrahamas Haroldas Maslou (Abraham Harold Maslow 1908-1970) savo darbuose mini penkis autentiškos savirealizacijos kriterijus ir sako, kad iš tiesų save realizuojantis žmogus:

- turi jaustis saugus ir ramus;

- turi būti ir jaustis pripažintas;
- turi būti mylimas ir mylintis;
- turi būti vertas pagarbos ir gerbiamas;
- turi turėti susiformavusias filosofines, religines ir aksiologines (vertybines) pažiūras.

Šiuos save realizuojančios asmenybės kriterijus gali padėti pasiekti: sėkminga karjera, politinė galia, tinkamas išsilavinimas, norima šeiminė padėtis, finansinė gerovė, - bet visos šios išorinės aplinkybės savirealizacijos sėkmingumo gali ir nelemti. Žmogus gali jaustis saugus, mylimas, gerbiamas ir pripažintas, kad ir kuo jis beužsiimtų, kad ir kokią profesiją (lytį, rasę, išsilavinimą, šeiminę padėtį) beturėtų. Ir atvirkščiai, kad ir kokiomis galiomis bei galimybėmis bedisponuotų, jei žmogus nedaro to, ką jis nori daryti, neleidžia sau būti tuo, kuo jis nori būti, - jis nesijaus nei saugus, nei vertas pagarbos, nei laimingas.

Vienas iš Humanistinės psichologijos įkūrėjų Karlas R. Rodžersas (Carl Ransom Rogers 1902-1987) teigė, jog savirealizacija – tai visų pirma laisvė būti savimi pačiu. Savirealizacija ne ištreniruojama, ji išlaisvinama. **Tu jau esi tu**, belieka tik tą save, koks jis yra iš tiesų, - išreikšti, išlaisvinti.

Todėl laisvė būti savimi pačiu lemia apibendrinimų bei išvadų, socialinių stereotipų, susikurtų įvaizdžių atsisakymas. Save realizuojantis žmogus yra atviras savo paties ir pasaulio įvairovei, jis nenuspėjamas ir spontaniškas. Tai reiškia, kad kiekvieną akimirką jis būna „**visu** savimi – turtingu ir sudėtingu, nieko neslepiančiu nuo savęs ir nieko savyje nebijančiu.“ (C.R. Rogers).

Jei turi troškimą realizuoti save kaip mamą (tėvą) – taip ir padaryk!

Nori tapti politike (-u) – tapk!

Nori keliauti po pasaulį ir gelbėti nykstančias gamtos rūšis – tai ir padaryk!

Nieko neslėpk nuo nei nuo savęs, nei nuo pasaulio ir nieko savyje nebijok. Niekas nežino, kokia (ar koku) tau pridera būti, todėl niekas neturi teisės tavęs tramdyti ar stabdyti. Nes kiekvieno mūsų pareiga (grįžtam prie anksčiau minėto filosofo) „**būti tuo aš, kuriuo asmuo iš tikrųjų yra**“ (S. Kierkegaardas) arba kalbant šiuolaikiškesne kalba, tapti save realizavusiomis asmenybėmis.

Pabaigai, visiems skaitytojams (vyrams ir moterims) linkėdama drąsos būti savimi pačiais, priminsiu tris iš penkiolikos A.H. Maslow išskirtų save realizavusios asmenybės ypatumų, ypač gerai iliustruojančių ne tik asmeninę, bet ir socialinę savirealizacijos svarbą:

Save aktualizuojančiam asmeniui rūpi pasaulio problemos, labiau nei jo paties.

Jie turi užduotį, „kurią jie supranta kaip savo atsakomybę, pareigą ar įsipareigojimą. Tai nėra asmenišką užduotį, tenkinančią jų egoizmą, jos veikia svarbesnės kitiems žmonėms, tautai arba šio individo šeimos nariams. Tai nėra užduotis, kurią „jie privalo atlikti“, tai užduotis, kurią „jie nori atlikti“ (A.H. Maslow).

Save aktualizavusiam asmeniui būdinga demokratinė charakterio struktūra.

„Jie gali elgtis ir elgiasi draugiškai su visais, kurių charakteris jiems patinka ir visai nesvarbu, kokios jie būtų klasės, išsilavinimo, politinių įsitikinimų, rasės, spalvos. Kartais atrodo, kad jie šių skirtumų net nesuvokia.“ (A.H. Maslow).

Save aktualizavę asmenys geba pasipriešinti kultūriniam poveikiui; geba būti anapus (už) visuomeninės ar laikmečio kultūros.

Jie „nėra puikiai prisitaikę naiviai pritarimo kultūrai bei tapatinimosi su ja prasme. Jie prisiderina prie kultūros įvairiais būdais, tačiau apie juos visus galime pasakyti, kad tam tikra gelmine prasme jie priešinasi kultūros poveikiui ir savo viduje tam tikru mastu išlieka nepriklausomi nuo kultūros, į kurią yra panardinti.“ (A.H. Maslow).

Straipsnis parengtas Lietuvos moterų lobistinei organizacijai įgyvendinant Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą projektą Politinis moterų dalyvavimas pažangai: nuo analizės iki veiksmo.

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ NAUDOJIMO SUTARTIS NR. 1- MVLGP05408/2023
2023

Projekto koordinatorius:

LIETUVOS MOTERŲ
LOBISTINĖ ORGANIZACIJA

Projekto partneriai:

MOTERŲ UŽIMTUMO
INFORMACIJOS CENTRAS

KLAIPĖDOS SOCIALINĖS
IR PSICHOLOGINĖS
PAGALBOS CENTRAS

LYGIŲ
GALIMYBIŲ
PLĖTROS
CENTRAS

MOTERŲ
INFORMACIJOS
CENTRAS

